

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ДЕРЖАВНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Студентки 4 курсу, 19 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Науковий керівник
к.держ.упр., доцент

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
к.держ.упр.

(підпис гаранта)

Онишко
Яна
Василівна

Розметова
Олена
Григорівна

Динник
Ірина Петрівна

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології
Кафедра публічного управління та адміністрування
Освітній ступінь: бакалавр
Спеціальність: публічне управління та адміністрування
Освітня програма: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«30» грудня 2022 р.

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу студентів

Онишко Яні Василівні

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи: «Державний механізм управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб»

Затверджена наказом ректора від «26» грудня 2022 р. № 3711

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: 12.05.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Метою роботи є дослідження стану та пошуку шляхів удосконалення державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Об'єктом дослідження є процес адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи державного управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб.

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом):
ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ.

1.1. Сутність та нормативно-правове забезпечення державного управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб.

1.2. Аналіз сучасного стану процесу адаптації внутрішньо переміщених осіб в

Україні.

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.

2.1. Формування та реалізація державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб.

2.2. Розроблення заходів удосконалення державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб та обґрунтування їх ефективності.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 24.11.2022	24.11.2022
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 30.12.2022	30.12.2022
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.03.2023	20.03.2023
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.04.2023	20.04.2023
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи	До 10.05.2023	10.05.2023
6	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 10.05.2023	10.05.2023
7	Зовнішнє рецензування випускної кваліфікаційної роботи	До 12.05.2023	12.05.2023
8	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	12-05. 17.2023	12-05. 17.2023
9	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 22.05.2023	До 22.05.2023
10	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «30» грудня 2022 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи Розметова О.Г.
(прізвище, ініціали, підпис)
8. Гарант освітньої програми Динник І.П.
(прізвище, ініціали, підпис)
9. Завдання прийняв до виконання студент Онишко Я.В.
(прізвище, ініціали, підпис)
10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи:

Випускна кваліфікаційна робота виконана на вкрай актуальну для держави тему, присвячену питанням управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб. В умовах воєнного стану виникає кризова ситуація для внутрішньо переміщених осіб, які потребують допомоги фахівців з медичної, соціальної та психологічної сфер. Більшість таких осіб потребують соціальної реабілітації і соціальної адаптації до середовища, у якому тимчасово перебувають. Отже, питання забезпечення гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану є вкрай актуальним для України.

У випускній кваліфікаційній роботі студенткою розкрито сутність та нормативно-правове забезпечення державного управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб. Проаналізовано сучасний стану процесу адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні. Досліджено особливості формування та реалізація державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб. Розроблено заходи удосконалення державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб та обґрунтовано їх ефективність.

Робота в цілому виконана на достатньому науковому рівні, є завершеним дослідженням, повністю розкриває обрану тему, відповідає за змістом та оформленням встановленим вимогам.

Вважаю, що випускна кваліфікаційна робота заслуговує позитивної оцінки, а її автор, Онишко Яна Василівна отримання кваліфікації бакалавра зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

11. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи Розметова О.Г.
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Динник І. П.
(підпис, дата)

12. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу:

Випускна кваліфікаційна робота студентки Онишко Я.В. може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми: Динник І.П.
(підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Н.Л.
(підпис)

«12» травня 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	6
1.1. Сутність та нормативно-правове забезпечення державного управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб.....	6
1.2. Аналіз сучасного стану процесу адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні.....	16
РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	22
2.1. Формування та реалізація державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб.....	22
2.2. Розроблення заходів удосконалення державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб та обґрунтування їх ефективності.....	26
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35
ДОДАТКИ	39

ВСТУП

Актуальність теми. 24 лютого 2022 року Російською Федерацією було здійснено повномасштабне вторгнення на територію України. Постійне бомбардування та цілеспрямоване знищення цивільного населення змушує покидати домівки багатьох українських сімей, особливо Київської, Сумської, Харківської, Донецької, Луганської, Херсонської та Миколаївської областей. Варто зазначити, що станом на 21.03.2022 р. країну покинули 3 млн 489,64 тис. людей у пошуках безпеки, захисту та допомоги (Україну за 25 днів війни залишило майже 3,5 мільйони людей – ООН, 2022).

Також значна частина населення отримали статус внутрішньо переміщених осіб, і наразі перебувають на територіях Західної, Центральної та Південної України. Втрати рідних та близьких, житла, звичного мирного життя, адаптація до нових умов зумовлює посттравматичні стресові розлади, стреси, психосоматичні захворювання та інші психофізіологічні травми. Аби подолати кризову ситуацію внутрішньо переміщені особи потребують допомогу фахівців з медичної, соціальної та психологічної сфер. Більшість таких осіб потребують соціальної реабілітації і соціальної адаптації до середовища, у якому перебувають наразі.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» «внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру». Саме питання забезпечення гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану є вкрай актуальним для України.

Питання інтеграції, захисту, підтримки внутрішньо переміщених осіб вивчали такі вчені-правники, як Н. Анісімов, М. Баглай, Ю. Бисага, А. Георгіца, Ю. Дмитрієв, І. Жаровська, В. Лазарєв, Є. Лібанова, В. Потапова, П. Рабінович, Т. Семигіна, Г. Христова, В. Шаповал, Т. Юдіна та інші.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження стану та пошук шляхів удосконалення державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Для досягнення даної мети необхідно виконати наступні *завдання*:

- 1) розглянути сутність та нормативно-правове забезпечення державного управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб;
- 2) провести аналіз сучасного стану процесу адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні;
- 3) визначити особливості формування та реалізації державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб;
- 4) розробити заходи удосконалення державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб та обґрунтувати їх ефективність.

Об'єктом дослідження є процес адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи державного управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Методи дослідження. Методологічну основу становлять положення та висновки загальної теорії пізнання. З урахуванням комплексного підходу до розв'язання порушених проблем, у роботі були використані сучасні методи наукового пізнання. Зокрема, за допомогою діалектичного та історичного методу розкрито поняття і основні ознаки державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб. Для аналізу сучасного стану процесу адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні було використано наступні методи: аналітичний, описовий, структурного аналізу, виокремлення

статистичних даних, порівняння. Для систематизації та розгляду процесів в динаміці було використано графічні методи.

Інформаційними джерелами дослідження виступають офіційні статистичні та оперативні дані Державної служби статистики України, Державної соціальної служби України, нормативно-правова база, інформація мережі Internet, розробки наукових та медичних організацій, провідних вчених і фахівців України та інших країн, а також результати власних досліджень і розрахунків.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 40 сторінок, з них 37 сторінок основного тексту. Робота включає 1 таблицю, 3 рисунки, 1 додаток. Список використаних джерел налічує 28 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

1.1. Сутність та нормативно-правове забезпечення державного управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб

Згідно Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року визначено, що вживання нашою державою усіх можливих заходів, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних із соціальним захистом внутрішньо переміщених осіб, є одним із пріоритетних напрямів державної соціальної політики [16, с. 872].

Особи, які є постраждалими внаслідок збройної агресії російської федерації мають право на підтримку, що забезпечує Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, у структурі якого функціонує Департамент соціально-гуманітарної політики та внутрішньо переміщених осіб, до складу якого входить відділ з питань соціального захисту. Державна соціальна політика щодо соціального захисту внутрішньо переміщених осіб розглядається як складова державної соціальної політики та полягає у створенні організаційних, правових й соціально-економічних механізмів забезпечення реалізації конституційного права внутрішньо переміщених осіб на соціальний захист.

Здійснивши аналіз стану державної політики у сфері соціального захисту щодо ВПО у 2022 році на фоні повномасштабного вторгнення росії, можемо відзначити, що держава намагається щонайбільше своєчасно реагувати на заклики та проблеми, які постають перед внутрішньо переміщеними особами. На нашу думку, ключовою задачею держави є формування максимально ефективного законодавства щодо створення правових, соціально-економічних та інших механізмів забезпечення реалізації прав і можливостей ВПО на рівні з іншими [3, с. 130].

Таким чином, нормативно-правові акти, що вагомо впливають на можливість реалізації ВПО власних соціально-економічних прав, можна віднести, зокрема, подібні Постанови Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану» від 19.03.2022 року; «Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» від 20.03.2022; «Зміни, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України щодо виплат пенсії та грошової допомоги внутрішньо переміщеним особам» від 25.03.22 року «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні» від 20.03.2022 року [17, 18, 19].

Для нормалізації тимчасового перебування внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у громадах та потенційної їх інтеграції органи місцевого самоврядування мають орієнтуватися насамперед на забезпечення доступності адміністративних і соціальних послуг, а також на створення економічних, соціальних, побутових умов для перебування таких осіб у приймаючій громаді.

Для інтеграції ВПО важливо протидіяти стереотипам та випадкам дискримінації, які з'являються, зокрема, через інформаційно-психологічні операції держави агресора та поширені нею наративи. У зв'язку із цим доцільно зупинитися на розкритті деяких повноважень органів місцевого самоврядування, що суттєво сприяють забезпеченню прав і свобод ВПО та їх інтеграції у громади.

Найважливішою адміністративною послугою для осіб, які вимушено переміщуються, є взяття на облік як внутрішньо переміщеної особи. Зараз переважно усю відповідальність за надання послуги доручено органам місцевого самоврядування приймаючої громади. Окрім того варто зазначити, що реєстрацію ВПО – занесення інформації щодо неї до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб – виконують або управління соціального захисту

населення, або уповноважені особи виконавчого органу місцевої ради, або центри надання адміністративних послуг. Після отримання довідки про взяття на облік ВПО особа отримує можливість користуватися підтримкою держави, приймаючої громади та міжнародного співтовариства. Отримання статусу ВПО не приводить до автоматичного призначення статусу особи, яка опинилася у складних життєвих обставинах [12, с. 31].

Органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за надання основних соціальних послуг громадянам, які опинилися у складних життєвих обставинах, з урахуванням їхніх потреб. Відповідно до ст. 34 Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 р. органи місцевого самоврядування, використовуючи делеговані повноваження, реалізують державну політику з питань соціального захисту населення [2].

Їхніми завданнями є, зокрема підтримка сім'ї, надання і сплата соціальної допомоги, виплат а також різних компенсацій, надання пільг і субсидій для відшкодування витрат на оплату житловокомунальних послуг тощо. Для реалізації повноважень органів місцевого самоврядування з надання соціальних послуг у громадах створюються структурні підрозділи – управління соціального захисту населення та різноманітні комунальні центри соціальної підтримки. Варто акцентувати на тому, що надання соціальних послуг здійснюється виключно за стандартами Міністерства соціальної політики України. Соціальні й адміністративні послуги органів місцевого самоврядування спрямовані на задоволення потреб усіх категорій населення громади, зокрема ВПО. Соціальні та адміністративні послуги надаються вразливим категоріям населення, хоча фахівці констатують недостатність регулювання цієї діяльності на державному рівні [4, с. 231].

ВПО отримують соціальні та адміністративні послуги на загальних засадах і за допомогою загальних підходів. Органи місцевого самоврядування майже не застосовують індивідуальний підхід до ВПО, послуги надаються без урахування специфіки їх становища [3, с. 135].

Наразі ВПО є активними користувачами адміністративних та соціальних послуг у приймаючих громадах, тому важливо зосереджувати увагу на їх територіальній, організаційній, інформаційній доступності. Медичні послуги для ВПО є важливим фактором інтеграції і нормалізації процесу перебування у приймаючих громадах. Особливо це стосується сімей із дітьми, літніми особами та особами, які мають хронічні захворювання, тощо. Доступність медичних послуг у деяких випадках є визначальним фактором вибору приймаючої громади.

Унаслідок децентралізації влади більшість медичних закладів переведено в комунальну власність та під управління органів місцевого самоврядування. Водночас передача повноважень у сфері охорони здоров'я від держави до органів місцевого самоврядування ще не завершена. Подібне становище породжує утруднення з забезпеченням медичних послуг в окремих територіальних громадах. Далі проаналізуємо забезпечення освітніх та інших культурних послуг органами місцевого самоврядування для ВПО [4, с. 231].

Важливо зазначити, що право на освіту є одним із провідних прав ВПО, оскільки доступ до освіти є важливим для економічного, соціального й культурного розвитку особи. Право на освіту сприяє інтеграції ВПО до територіальної громади, до якої вони переселилися. Істотним культурно-духовним правом є право ВПО на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. До духовнокультурних прав і свобод ВПО також традиційно відносять право на інформацію, яке має визначальне значення [4, с. 132–133].

Окрім того, у ході децентралізації влади досить вагомо сприяє посиленню уваги до освіти ВПО, які прибули до громад саме передача повноважень з управління освітою та освітніми закладами на місцевий рівень, адже органам місцевого самоврядування потрібно простежувати характерні освітні потреби вимушено переміщених дітей, вбезпечувати їх доступ до додаткової підготовки [6, с. 166].

Органи місцевого самоврядування мають хоча й обмежені, проте дієві повноваження щодо забезпечення доступу ВПО до освіти на всіх її рівнях:

дошкільної, загальної середньої, професійної (професійнотехнічної), фахової передвищої та навіть частково вищої освіти. Діти – внутрішньо переміщені особи мають право на першочергове зарахування до дошкільного закладу освіти відповідно до п. 10 Положення про заклад дошкільної освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. Довідка про взяття на облік ВПО є підставою для першочергового зарахування до дошкільного закладу [7].

Зарахування дитини – внутрішньо переміщеної особи також здійснюється першочергово. Що стосується шкільної освіти, яка здійснюється за державними стандартами, то органи місцевого самоврядування приймають рішення про очне чи дистанційне провадження освітнього процесу з огляду на безпекову ситуацію у громаді та готовність загальноосвітніх закладів до очної роботи. На практиці ВПО не мають повноцінного доступу до шкільної освіти. Застосування індивідуального підходу в закладах освіти та позитивних дій органами публічної влади є виправданими засобами вирішення цієї проблеми [6, с. 157].

Впливати на покращення становища дітей – внутрішньо переміщених осіб органи місцевого самоврядування можуть через застосування позитивних дій (забезпечення безкоштовного відпочинку, пільгового або безкоштовного проїзду у громадському транспорті тощо). Органи місцевого самоврядування не мають прямого чи опосередкованого впливу на провадження освітніх послуг у закладах вищої освіти, проте вони уповноважені вчиняти позитивні дії щодо забезпечення доступності вищої освіти для ВПО. Зокрема, органи місцевого самоврядування можуть активно інформувати ВПО про можливості у сфері отримання професійнотехнічної, передвищої та вищої освіти, а також долучатися до організації профорієнтаційних заходів на рівні громади тощо [4, с. 231].

Важливо зазначити, що культурні послуги на ступені громади, під час воєнного стану, надаються в обмеженому форматі через мотиви гарантування безпеки громадян. Ряд установ культури призупинили власну діяльність та переформатувалися у волонтерські штаби, центри підтримки й розміщення

ВПО. Проте хоч і за умов воєнного стану у громадах відбуваються культурні, духовні, патріотичні та спортивні заходи сучасного формату, пристосовано до воєнних реалій. Організація органами місцевого самоврядування благодійних творчих заходів, приміром на підтримку ВПО, зробила крок до поширенню такої практики в Україні, і тим самим надаючи можливість розв'язати ланцюг проблем адаптації та соціальної інтеграції цієї категорії осіб у приймаючі громади. Таким чином, повноцінному забезпеченню культурних послуг органами місцевого самоврядування для ВПО має передувати вирішення соціальних, економічних та побутових проблем [6, с. 256].

Окремі органи місцевого самоврядування вдаються до засобів і способів сприяння ВПО, що не обходять виконання їхніх прямих повноважень, демонструючи ініціативність, відкритість і небайдужість. Органи місцевого самоврядування виявляють ініціативу щодо пошуку житла та роботи для ВПО, підтримують соціальної інтеграції ВПО через культурні заходи, налагоджують комунікацію з благодійними та волонтерськими організаціями в інтересах ВПО, розбивають і надають гуманітарну допомогу, сприяють у вирішенні побутових проблем тощо. Така практика демонструє повноцінну сформованість в Україні місцевого самоврядування на основі цивілізаційних правових принципів та принципів моралі.

Підсумовуючи здійснений аналіз функціонування органів місцевого самоврядування щодо забезпечення прав та свобод ВПО, надання їм підтримки та основних послуг із метою забезпечення їхніх прав і свобод, варто зазначити, що виняткова, індивідуалізована увага муніципальної влади має бути зосереджена на таких категоріях осіб:

- 1) вимушено переміщені особи, котрі перемістилися після 24 лютого 2022 р.;
- 2) вимушено переміщені особи, котрі переміщувалися з 2014 р. до повномасштабного вторгнення;

3) вимушено переміщені особи, котрі зазнали поновленого переміщення через подібні обставини;

4) осіб, котрі на законних підставах представляють ВПО, піклуються про них.

Підходи, що можуть бути застосовані органами місцевого самоврядування до забезпечення прав і свобод ВПО, мають базуватися саме на специфіці правового статусу й фактичного становища таких осіб. Не варто залишати без особливої уваги й ті категорії осіб, на яких вимушене переміщення чинить прямий і непрямий вплив, а саме:

1) осіб, які приймають у себе ВПО чи допомагають ВПО особисто;

2) волонтерів, представників неурядових і благодійних організацій, які надають допомогу ВПО;

3) представників державних закладів, установ та організацій, які надають послуги й підтримку ВПО (заклади освіти та культури, медичні заклади, система безоплатної допомоги тощо);

4) представників приймаючої громади тощо [4, с. 231].

Для таких осіб важливою є організаційна, інституційна, освітня, психологічна та інша нематеріальна підтримка. Далі варто розглянути питання забезпечення політичного представництва ВПО на місцевому рівні та інтеграції ВПО до системи локальної демократії. У приймаючих громадах ВПО потребують не тільки належної підтримки, а й політичного представництва від осіб, яких вони можуть обирати на місцевих виборах у випадку інтеграції у громаду та проживання на постійній основі. Загалом ідентифікатором інтегрованості ВПО у громаду є активний інтерес до її життя, участь у її розвитку та вирішенні проблем місцевого значення.

Важливо зазначити, що не кожен ВПО мають намір інтегруватися у приймаючій громаді, утім поточна участь у прийнятті управлінських рішень із питань місцевого значення уможливорює вирішення їхніх особистих проблем та забезпечення їхніх прав і свобод органами місцевого самоврядування. Це в свою

чергу здійсненню і без інтеграції у громаду. ВПО можуть привертати увагу до своїх проблем та отримувати зворотний зв'язок від органів місцевого самоврядування через доступні й оперативні форми партисипативної демократії, наприклад: електронні петиції, консультації з громадськістю та громадські слухання, місцеві ініціативи, громадський медіаконтроль, громадські експертизи, інтернетголосування й опитування, загальні збори громадян, публічні демонстрації та протести тощо.

Участь ВПО в локальній демократії через використання партисипативних форм сприяє вирішенню органами місцевого самоврядування значущих для ВПО проблем, а також підвищенню ефективності діяльності органів місцевого самоврядування із забезпечення їхніх прав і свобод. Своєю чергою проблеми забезпечення прав і свобод ВПО на місцевому рівні виникають через те, що місцеві політики та програми не орієнтовані на їхні потреби й інтереси. Лише шляхом постійного діалогу з ВПО можна забезпечити обізнаність органів місцевого самоврядування про специфічні потреби цієї категорії громадян. З метою створення умов для широкої безпосередньої та повноцінної участі ВПО в місцевому самоврядуванні важливо адаптувати впроваджені у громадах форми партисипаторної демократії до їх використання вимушеними переселенцями. Важливим є інформування ВПО про наявні форми участі в локальній демократії [12, с. 31].

Позитивні зобов'язання держави щодо забезпечення доступу ВПО до політичних прав не можуть бути скасовані у випадку конфлікту та вимушеного переміщення. Така позиція закріплена в низці міжнародних актів та резолюцій у сфері забезпечення політичних прав і свобод [8, с.44].

Таким чином, зокрема потрібно спинитися на участі ВПО у місцевих виборах. Процент, що являють собою ВПО від загальної кількості виборців, можна припустити лише умовно. Доступ до виконання виборчих прав ВПО на місцевих виборах залежить від таких умов: належного правового забезпечення; інформування ВПО про загальнодоступні можливості у сфері виборчого процесу,

реалізації їхніх виборчих прав; організації виборчого процесу та механізму переміни виборчої адреси; доступу до судового й позасудового захисту порушених прав та інтересів ВПО у сфері виборчого процесу; інклюзивності виборчого процесу та його безпечності в умовах пандемії COVID19 [7; 9, с. 268; 10, с. 335].

Після нової хвилі масштабного внутрішнього вимушеного переміщення така статистична інформация також відсутня. Проте не варто зважати це першочерговою справою, адже на етапі воєнного стану проведення виборів не допускається. Так, відповідно до ч. 1 ст. 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. В умовах воєнного стану забороняється проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування [11].

Утім після призупинення або скасування дії режиму воєнного стану буде відновлення перебігу виборчого процесу, а також призначено чергові вибори загальнодержавного та місцевого рівня. Таким чином, питання політичної участі ВПО в місцевих виборах актуалізується, проте реалізація цього права складна. Упродовж 2019 р. та 2020 р. виборче законодавство було суттєво вдосконалене в питаннях забезпечення реалізації громадянами своїх виборчих прав на місцевому рівні. Прагматичне підвищення доступу ВПО до виборчих прав на місцевих виборах забезпечене завдяки можливості як безпосередньо звернутися до відділів ведення Державного реєстру виборців, так і передати заяву в електронному форматі на сайті Державного реєстру виборців або ж на сайті Центральної виборчої комісії з застосуванням цифрового електронного підпису. Саме останній спосіб звернення – дистанційна подача заяви засобами електронного кабінету виборця – став найпопулярнішим у 2020 р., що зумовлено організаційною зручністю, доступністю та безпечністю в контексті пандемії COVID19 [12, с. 32; 13].

Цей досвід украї важливий для прогнозування проблематики потенційної участі ВПО в місцевих виборах у післявоєнний період. Практика організації місцевих виборів у 2020 р. показав, що, всупереч важливості забезпечення доступу ВПО до місцевих виборів, ця процедура не повинна бути примітивною. Необхідно передбачати ризики та не допускати маніпулювань зі зміною виборчої адреси. Місцевим державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування важливо інформувати громадськість про доступність виборчих прав і про процедуру зміни виборчої адреси для ВПО [13, с. 244].

Доступність виборчих прав ВПО залежить від якісної правової основи, завчасного й комплексного їх інформування, забезпечення доступного та інклюзивного виборчого процесу, спрощення механізму зміни виборчої адреси тощо. Органи місцевого самоврядування безпосередньо можуть впливати на доступність реалізації виборчих прав ВПО через забезпечення їх інформаційної підтримки.

1.2. Аналіз сучасного стану процесу адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні

Станом на сьогоднішній день наша країна досі намагається розв'язати питання, що набули наслідком зростання кількості ВПО з окупованих територій і зон АТО. В Україні проводиться велика обсяг круглих столів, конференцій з рішення проблем з адаптації на нових місцях проживання, працевлаштування, забезпечення житлом та ін.

Ускладнення ситуації употужнюється і тим, що теперішнє внутрішнє переміщення в Україні без усіляких сумнівів є прецедентом.

Окрім того органи, на котрим доручено рішення питань не мають вагомого досвіду для того, щоб щонайбільше ефективно реалізовувати власні повноваження в зазначеній сфері. Утім взаємовідношення суспільства до проблем

у галузі забезпечення реалізації прав і свобод ВПО в Україні стає все більш негативним, а питання щодо вирішення проблем органами, які мають повноваження на це – буде ставати все гострішим. Часи Революції гідності та події, які відбувалися, дали неймовірний поштовх для «перезавантаження» суспільства, яке саме почало реалізовувати функції держави як в обороні, так і під час забезпечення реалізації прав і свобод ВПО. Позитивним моментом в питанні вирішення проблем, можна вважати досить значну підтримку міжнародної спільноти у вигляді гуманітарної допомоги для задоволення першочергових потреб ВПО. Тим самим, з'являється надія на те, що в недалекому майбутньому усьому цьому буде поставлена крапка [16, с. 892].

Допомогу переселенцям надає **Рада волонтерів** при Дарницькій районній в місті Києві державній адміністрації (вул. О.Кошиця, 11.). У волонтерів можна взяти сезонні речі, які вони отримують з-за кордону.

Відповідно до опитування, проведеного працівниками Дарницької районної в місті Києві державної адміністрації, було досліджено серед ВПО час їхнього повернення до населеного власного пункту (рис. 1.1)

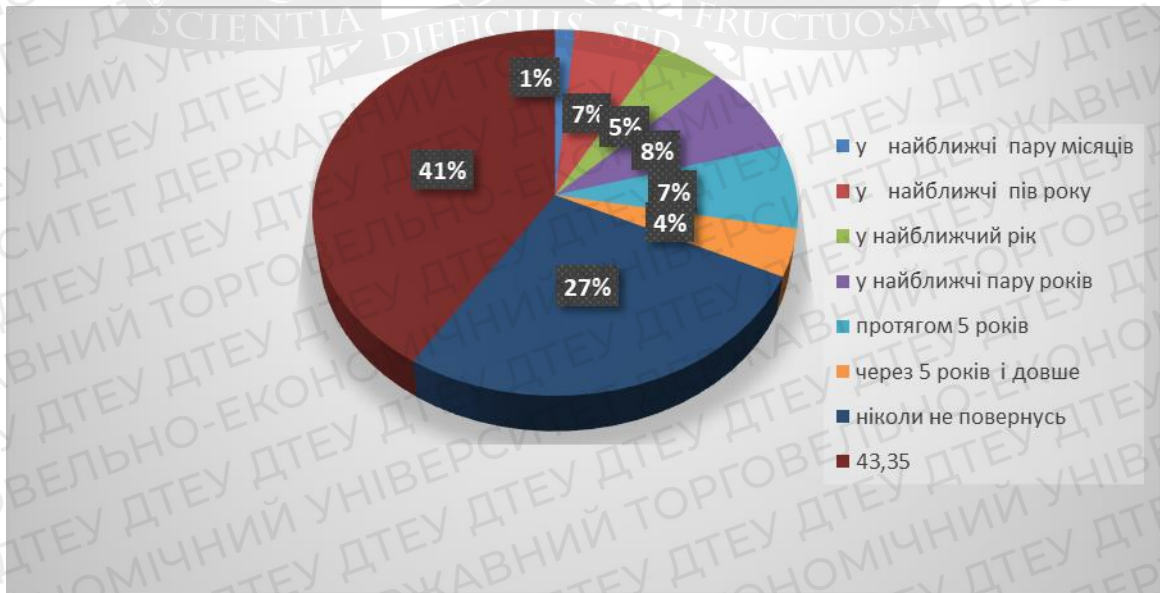

Рис. 1.1. Результати опитування, проведеного працівниками Дарницької районної в місті Києві державної адміністрації, серед ВПО.

Джерело: [5]

Отже, враховуючи вище викладене, зорієнтуємо свою увагу на найбільш актуальних проблемах саме в контексті адміністративно-правового забезпечення реалізації статусу ВПО в Україні. Основними проблемами в зазначеній сфері можна вважати наступні: а) проблеми стосовно координації діяльності між органами публічної адміністрації; б) проблеми обліку ВПО та їх потреб; в) проблемні питання ресурсного забезпечення щодо реалізації статусу ВПО [14]. Розглянемо кожну з проблем більш детально.

1. Через те що здійснення прав і свобод ВПО забезпечується багатьма органами публічної адміністрації, основоположним є питання координації їх діяльності [15, с. 78]. Ситуація, яка склалась на півдні та сході України зумовила створення двох груп ВПО, на котрі поширюється різне законодавство. Як наслідок, після анексії Криму РФ в 2014 році розпочалося ВПО першої групи. Територія АРК та міста Севастополя була під дією Закону України «Про забезпечення прав та свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року тимчасово окупованою територією України [16], а відповідно до ст. 18 наведеного Закону було уперш: «зазначено гарантії прав та свобод громадян України, які перебравися за межі тимчасово окупованої території – гарантується дотримання у повному обсязі їхніх прав і свобод, передбачених Конституцією України, у тому числі, соціальних, трудових, виборчих прав та права на освіту, а заходи із цим пов'язані, здійснюються за рахунок витрат з Державного бюджету України» [16].

Таким ВПО суттєво легше ступнути на облік і в свою чергу одержати статус ВПО, тому що ті становища, котрі склались в АРК та місті Севастополі та вимушують внутрішнє переміщення, є досить урегульованими на законодавчому рівні. Важливо наголосити на тому, що закони, котрі приймаються в Україні з приводу окупованої території і позначаються на правах і свободах ВПО із АРК та міста Севастополя мають свою специфіку та пов'язані з тим, що зазначена анексована територія де-факто подовжує бути часткою України, на яку популяризується дія Конституції України й інших нормативно-правових актів,

водночас, там продовжує діяти спеціальний правовий режим і по причині збройної агресії РФ, і по суті контроль над зазначеною частиною території покладено на її незаконні органи та посадових осіб, які нашою стороною не визнаються.

З правової точки зору це означає лише те, що кожна несхожість, яка передбачена законодавцем стосовно зазначених груп ВПО, так само як і двоякий підхід до зазначеної категорії осіб, повинен проходити жорстку експертизу (антидискримінаційну) на предмет того, наскільки зазначені несхожості є обґрунтованими та змістовними і якими способами вони досягаються для того, щоб бути пропорційними до легітимної мети, яка їх оправдує.

2. З поміж того, що відсутній єдиний координуючий орган, наступною проблемою, яка є досить актуальною на сьогодні є облік ВПО в Україні. Враховуючи той факт, що не існує точної цифри стосовно того, скільки ВПО на даний момент знаходиться в Україні, це в тому числі впливає на складність того, як важко слідкувати за тим, як витрачаються кошти з державного бюджету, ким та яким чином вони взагалі контролюються [15, с. 79].

З метою вирішенн складної проблеми, було покликано забезпечити й запустити «Єдину інформаційну базу даних про ВПО», яка б чітко вела облік абсолютно всіх ВПО в Україні та враховувала б потреби під час надання відповідної допомоги і що є змістовним, щоб доступ до цієї бази мали органи публічної адміністрації, на які доручено повноваження в зазначеній сфері. Однак були причини, які привели до задержки створення такої системи обліку ВПО. Експертні дослідження з цього запитання показали, що проводячи паралель між грузинським і українським внутрішнім переміщенням, можна побачити:

- а) сподівання на швидке закінчення антитерористичної операції, деокупацію і повернення ВПО додому;
- б) сподівання щодо фінансування під час створення такої бази.

22 вересня 2016 року було прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України № 689-р «Про підписання Меморандуму про взаєморозуміння щодо

співпраці між Кабінетом Міністрів України, Організацією Об'єднаних Націй та Міжнародним банком реконструкції та розвитку стосовно утворення Цільових фондів багатьох партнерів» [17]. Для підписання зазначеного Меморандуму було уповноважено Міністра з питань тимчасово окупованих територій та ВПО. Акцентуємо увагу саме на Цільовому фонді зазначеного Меморандуму, який є визначальним механізмом, що здатен забезпечити відповідне фінансування щодо «заходів з відновлення та розбудови миру в східних регіонах України» та може бути використаний як основне джерело фінансування «Єдиної інформаційної бази даних про ВПО». На жаль, ніхто не може вплинути на швидкість прийняття рішень стосовно фінансування заходів щодо обліку ВПО [20, с. 175].

Проте, незважаючи на це, можна запропонувати дієві заходи щодо покращення зазначеного обліку. Так, прийнятий не так давно Порядок створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 року № 646 [18], пунктом 4 передбачає: «перелік інформації, яка має вноситись до бази даних на підставі поданої внутрішньо переміщеною особою заяви.

Проте при цьому перерахунок інформації, яку має зазначати в своїй заяві про взяття на облік внутрішньо переміщена особа, передбачений пунктом з іншого Порядку оформлення та видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб» [19], який не був приведений у відповідність до новоприйнятої Постанови № 646 від 22 вересня 2016 року» [18].

Тобто, при введенні такої бази даних про ВПО в дію, можливі неоднозначні ситуації, коли органи публічної адміністрації, які приймають заяви про постановку ВПО на облік, будуть зобов'язані вносити до бази інформацію, яку ВПО власне і не зобов'язані їм надавати. Так само припустима ситуація, коли ВПО можуть не дати спроможність на передачу їх особистих показників окремим

органам публічної адміністрації, які забезпечують реалізацію їх прав та свобод [14].

3. Також питанням є ресурсне забезпечення органів публічної адміністрації, які уповноважені реалізовувати права і свободи ВПО в Україні та між тим і ресурсне забезпечення державних програм допомоги зазначеної категорії осіб [15, с. 80]. З огляду на неймовірну кількість ВПО і досить широкого спектру їх прав, свобод та гарантій, занепокоєння викликає той факт, що бюджетом, який закладений на ВПО, цільової статтею витрат є 1 млрд грн – на реалізацію проєкту «Житло для внутрішньо переміщених осіб» та для надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам, однак якщо загалом зрівнювати з фінансуванням попередніх років, це дуже жахливий показник і все як завжди схиляється до того, що не вистачає коштів фінансування. Саме тому, і навіть за неprisутності джерел зростання фінансування, підходящою альтернативою можуть бути нефінансові механізми допомоги ВПО у задоволенні хоча б якоїсь частини їх базових потреб, реалізації прав і свобод. Суттєвим недоліком є також недостатнє кадрове забезпечення, яке в умовах нехватки людських ресурсів просто фізично не в стані забезпечити ефективне виконання покладених на них завдань [24, с. 140].

У Києві зареєстровано понад 37 тисяч внутрішньо переміщених осіб, які залишили домівки через повномасштабне російське вторгнення. Найбільше таких осіб було зареєстровано саме в Дарницькому районі столиці – 6102 людини.

Переважає більшість переміщених осіб із Київської, Донецької та Чернігівської областей.

У зв'язку з численними зверненнями Дарницька РДА надає корисні контактні телефони для допомоги у працевлаштуванні, отримання продуктів харчування, одягу та іншої гуманітарної допомоги.

На наше переконання, основними напрямками діяльності держави в зазначеній сфері є ті, що зазначено на рис. 1.2.

1) вдосконалення нормативно-правової бази в зазначеній сфері, зокрема, законодавчого регулювання призначення грошової допомоги на проживання;

2) запровадження інституту Уповноваженого з питань ВПО;

3) налагодження співпраці з міжнародними інституціями щодо додаткових заходів із соціальної підтримки ВПО та з метою залучення додаткових фінансових ресурсів.

Рис. 1.2. Ключові напрями діяльності держави у сфері соціального захисту ВПО

Джерело: [5]

Таким чином, державна політика у сфері соціального захисту ВПО є складовою державної соціальної політики та полягає у створенні організаційних, правових та соціально-економічних механізмів забезпечення реалізації конституційного права ВПО на соціальний захист.

РОЗДІЛ 2.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

2.1. Формування та реалізація державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб

Дарницька РДА видала «Розпорядження № 510 від 27.07.2016 «Про утворення Робочої групи для перевірки фактичного місця проживання/перебування внутрішньо переміщених осіб у Дарницькому районі міста Києва"», і до сьогодні для ВПО надаються всі види послуг, передбачених чинним законодавством.

Дослідниця Н. Палагіна дійшла висновку, що вимушені переселенці адаптуються до умов життя на новому місці дуже не легко, простіше пристосовуються добровільні, адже зміни впливають на особистість, змінюючи власну ідентичність [20, с.77].

Питання про кризу ідентичності біженців розкриває науковець Л. Шайгерова, дає визначення, що «адаптація у вимушених умовах є складним багатогранним процесом, адже при переміщенні біженець змінює особисту ідентичність та досягає рівень психологічної кризи». Для адаптації мігранта, важливим є соціальний показник такий, як психологічне благополуччя, гармонійність та зрілість, тобто ті ознаки, які забезпечують психосоціальне благополуччя особистості [21, с. 96].

Г. Солдатова виділяє наступні ознаки психосоціального благополуччя особистості, які людина повинна забезпечити:

- 1) налагоджувати позитивні зв'язки у новому соціальному середовищі на (у школі, сім'ї, побуті, роботі);
- 2) бути в центрі соціального та культурного життя;
- 3) сприяти підтримці свого психічного стану та фізичного здоров'я;

- 4) комунікувати у міжкультурному середовищі;
- 5) забезпечити стан цілісності та інтегрованості власної особистості.

Життєдіяльність внутрішньо переміщених осіб у економічній, трудовій, підприємницькій та інших сферах повинна забезпечуватися підтримкою, закріплюватися та використовуватися в процесі їхньої інтеграції. При дослідженні стратегій поведінки взаємодії переміщених осіб та нового соціального оточення доведено, що інтеграція вимушено переміщених осіб залежить від індивідуальності людини та готовності соціуму до сприйняття такої особи. Наприклад, за результатами досліджень, що були проведені у Грузії між 3000 сім'ями-ВПО було досліджено, що 68 % переселенців спілкувалися з місцевими жителями, але все ж та мали відчуття ізольованості та самотності [22].

Варто зазначити, для того щоб адаптація та інтеграція внутрішньо переміщеної особи була успішною, то людина повинна мати соціальну підтримку з боку приймаючої громади. Соціальна підтримка базується на готовності надавачів даної підтримки створювати сприятливі умови для формування успішної інтеграції жителів, які є новоприбулими та сприяти активному освоєнню та перетворенню на нові життєві умови [23, с.146].

Отже, інтеграційний процес соціумі внутрішньо переміщених осіб та їхніх сімей є двостороннім процесом взаємодії, який утворюється за рахунок взаємної поваги і довіри, в результаті цього одна сторона пристосується до одної, та переселенці визнають норми та цінності місцевої громади.

В Інституті демографії та соціальних досліджень НАН України опублікували результати досліджень О. Балакіревої, при опитуванні виявилось, що 59 % осіб, які є вимушеними переселенцями почувають себе зручно у новому оточенні. Такі обставини виникають при не співпадинні очікувань між місцевою громадою та новоприбулими громадянами, а також недостатньою спільною участю останніх [24].

Соціально-психологічне ставлення місцевих жителів до ВПО (у % від кількості усіх опитаних) (Дод. А).

Науковці вважають, що модель інтеграції переселенців та це питання досі спричиняє багато дискусій. Як вже було зазначено вище, поняття «адаптація» та «інтеграція» внутрішньо переміщених осіб можна розглядати як поточні процеси, коли один процес переходить в інший. Якщо ж розглядати ці два поняття як результат, то доречніше буде використовувати такі терміни як «адаптованість» та «інтегрованість». Адже в такому випадку ми можемо казати про якості, які зручніше виміряти. Звертає на себе увагу іще один аспект означеної проблеми. Він стосується специфіки тієї соціальної групи, яка змінює свій соціальний статус завдяки зміні місця постійного проживання, це «мігранти», «біженці» та «внутрішньо переміщені особи». Здійснивши аналіз наукових джерел, розкриємо сутність цих понять (табл. 1).

Визначення понять «мігранти», «біженці», «внутрішньо переміщені особи» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Визначення понять «мігранти», «біженці», «внутрішньо переміщені особи»

Мігранти	Біженці	Внутрішньо переміщені особи
Визначення		
«особа, що свідомо та з особистої волі перетинає державні або адміністративно-територіальні кордони з метою зміни місця проживання або без такої зміни».	особи, які внаслідок обґрунтованих сумнівів стали жертвою гонінь за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань, перебувають за межами своєї країни та не можуть або не бажають застосовувати захистом цієї держави у результаті таких сумнівів.	люди або групи людей, які були змушені рятуватися втечею або залишити власні будинки або місця проживання, через або для того, щоб ухилитися від наслідків збройного конфлікту, ситуації загального насильства, порушень прав людини або стихійних лих, техногенних катастроф, і які не перетнули міжнародно визнаний державний кордон країни.

Джерело: [24]

Розбір дефініцій, зазначених у табл. 1, надав змогу здійснити на основі цього насупні висновки: мігранти (ми не беремо до уваги вимушених мігрантів та

примусових) демонстративно, за власним бажанням перетинають адміністративно-територіальні або державні кордони, задля забезпечення власних матеріальних, інтелектуальних (навчання), професійних потреб. Вони не зазнають утисків з боку країни, а також переслідувань через релігійні або політичні уподобання тощо. Емігранти – люди, які стали жертвами політичних, релігійних, етнічних переслідувань та не за власною волею повинні перетинати державний кордон. Властивістю такого положення є те, що біженці позбавлені правового захисту на рівні держави.

Отже, ключова відміна між даними трьома категоріями осіб являється у особливостях прояву мотиваційної сфери особистості на момент переїзду, яка має внутрішній або ж зовнішній (опосередкований) характер, так і специфіці вольових дій самого індивіда. У дійсності це виливається або ж в усвідомлене бажання якнайшвидше «вбудуватися» у новий соціальний контекст, освоїти незнайомий соціокультурний простір, або ж зволікання, відтягування, опір до усього нового через неусвідомлену дію захисних механізмів психіки [4, с. 231].

Ми вважаємо, що адаптація мігрантів, біженців та внутрішньо переміщених осіб на нових місцях проживання, містить відмінності, які тісно пов'язані із зазначеними аспектами. Приміром, мігрант, вмотивований на переїзд закордон, має набагато спокійніший емоційний фон, аніж особа, яка змушена рятувати своє життя і сім'ї. В даному сенсі біженці й внутрішньо переміщені особи психологічно почуваються незахищеними, а тому вимагають підвищеної уваги з боку приймаючої громади і держави.

В ході переїзду людина опиняється в абсолютно нових, незнайомих умовах, на неї починають впливати новочасні стимули та фактори, які детермінують її активність, спричиняють зміни у взаємодії з оточуючими людьми, що сприяє появі нових потреб, і вимагає пристосування, змін у власній поведінці людини. Вищевказаний аналіз підкреслює вагомість більш ширшого дослідження механізмів адаптації та інтеграції [24].

Розгляд економічної літератури з нашої теми надає можливість розкрити, що пристосування являється ходом інтеграції індивіда у суспільство, що важливою мірою є індивідуальною для кожної людини та визначається її минулим досвідом. Хід адаптації є висхідною точкою інтеграції, на якій вона може або припинитись, або удосконалюватись далі в продуктивному руслі, наприклад в реалізації внутрішньо переселеною особою власного потенціалу, професійних здібностей, цілей тощо. Інтеграція різниться від адаптації, під якою ми розуміємо пристосування до приймаючої громади (найчастіше досить поверхневе), знання і поведінку із врахуванням традицій та норм, що є допустимою для місцевого населення [27].

2.2. Розроблення заходів удосконалення державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб та обґрунтування їх ефективності

Велика кількість людей із анексованих територій мігрували до різних куточків України у пошуках безпеки для їх життя, але водночас, таким рішенням вони втратили роботу, майно, житло, документи тощо. Для їх підтримки, як нами вже зазначалось, держава в короткі строки прийняла ряд важливих законодавчих актів, які забезпечували б зазначену категорію осіб державною підтримкою. Оскільки наша держава з таким досвідом зіштовхується вперше, то і практична ефективність такого законодавства не може бути високою. Отже, перед нашою державою виникає потреба ґрунтовного розбору практики іноземних держав, що здійснили аналогічний шлях і розв'язували подібні питання в зазначеній сфері для того, щоб можливо адаптувати їх досвід в нашій країні. Як результат, проаналізувавши зарубіжний практика окремих держав стане за дозволене розроблення ефективної програми адміністративно-правового забезпечення

статусу внутрішньо переміщених осіб для подолання існуючих перепон [25, с. 125].

Аналізуючи іноземний досвід та можливість запозичити якісь технології управління чи дієві підходи в зазначеній сфері, необхідно звернути свою увагу на такі країни, які зіштовхнулися з подібними питаннями та чиї здобутки варто використовувати при формуванні відповідної державної політики щодо забезпечення адміністративно-правового забезпечення статусу внутрішньо-переміщених осіб. Поміж подібних держав потрібно виділяти: Сербію, Грузію, Азербайджан і Молдову. Проаналізуємо кожен з країн детальніше.

1. Істотним, на нашу думку є зразок Сербії. У 2002 році в цій країні прийняли національну програму, що є чинною і по сьогоднішній день та призначена вдосконалити умови проживання, доброякісність життя та найголовніше – повернути переселенців до країн, звідки вони мігрували, адже військові дії вже давно припинені. Даний момент й може бути дуже змістовним для нашої країни. Нашим органам державної влади, в тому числі органам публічної адміністрації й відповідним організаціям треба усвідомити специфіку переселенців як такої групи осіб, що є досить вразлива та потребує реального доступу для того, щоб реалізовувати свої права, а не як це зазвичай буває, лише на «папері». Із законодавчою базою для ВПО все зрозуміло, проте й потрібно враховувати та утворити інституційну базу. Наприклад у Сербії був запроваджений окремий Комісаріат з питань біженців та міграції, в основу якого покладено функції з підтримки, обліку та прогнозування роботи з ВПО та наданні допомоги родинам зазначеної категорії осіб [4, с. 231].

2. Другою державою у питанні внутрішньо переміщених осіб є Грузія. Періодичність переселення у результаті збройних конфліктів у Грузії була наступною: 1992-1993 рр. – вимушене переселення населення з Абхазії; 1989-1992 рр. – переміщення з Цхінвальського регіону; Після 2008 р. – переміщення з Цхінвальського регіону (26 тис. людей) [26].

Вирішальні проблемні питання, що були визначені правлінням Грузії в той період є аналогічні тим, що відбуваються в Україні (рис. 2.1).

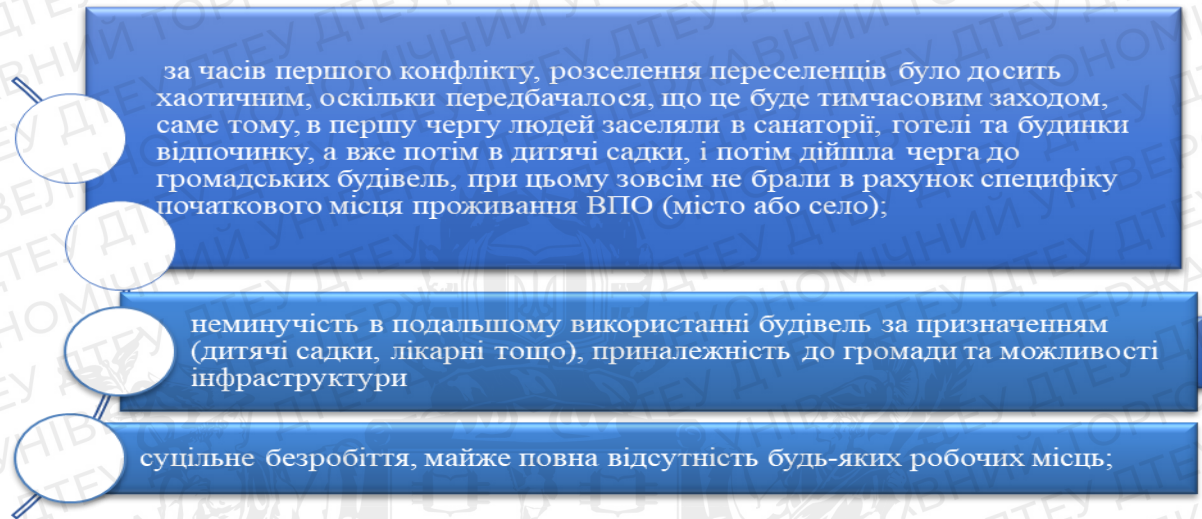

Рис. 2.1. Ключові проблемні питання, які були закріплені керівництвом Грузії в той період є аналогічні тим, що відбуваються в Україні.

Джерело:[27]

Починаючи із 2005 року, керівництво Грузії здійснювало початкові кроки стосовно розроблення Стратегії відносно ВПО, а уже в 2009 році було створено поодинокий Керівний комітет зі справ ВПО, в базу якого покладено такі завдання: надання звичайного житла ВПО, або раціонально розміщувати їх, враховуючи при цьому соціально-економічний стан окремих регіонів держави; соціально-економічна інтеграція та доступ до кваліфікованої медичної допомоги, в тому числі і освіти; перетворення системи управління; розбудова належної інфраструктури, яка в подальшому стала поштовхом для усунення інших не менш важливих соціально-економічних проблем; участь ВПО під час прийняття рішень для того, щоб уникати будь-яких перепон тощо. Поміж головних дій державної влади Грузії стосовно ВПО і котрі можливо враховувати у нашій державі, виокремимо наступні [4, с. 231]:

– формування Міністерства щодо питань біженців і розселенню Грузії (Департамент із питань вимушених переселенців; Департамент міграції, розселення та біженців), правами якого є: «непостійне розміщення ВПО та

надання першої необхідної допомоги; допомога під час пошуку тимчасової роботи залежно від професійних навичок й кваліфікації; абсолютно безкоштовна середня освіта в школах; медичне страхування в рамках існуючих державних програм та страхових схем; повноцінні соціальні виплати; рішення питань пенсійного забезпечення» тощо;

- формування Державної стратегії для ВПО;
- формування Плану реалізації Державної стратегії для ВПО на основі Закону «Про осіб, вимушено переміщених з окупованих територій Грузії, – вимушених переселенців» [27].

3. Інакшою державою та досвід якої необхідно дослідити у контексті вирішення проблем стосовно адміністративно-правового забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб є Азербайджан. Розпочнемо із того, що воєнні дії у Нагірному Карабаху стали наслідком внутрішнього переселення у останні роки СРСР (1988-1990), втім із моменту проголошення незалежності Азербайджану та Вірменії з 1991 року конфлікт переріс у міждержавний. Вимушеними переселенцями стали близько 220 тис. осіб, а в 1993 році, коли воєнні дії були ще активнішими, кількість таких осіб збільшилася до 778,5 тис. осіб [28].

Задля того, щоб урегулювати питання щодо внутрішньо переміщених осіб, у 1992 році було прийнято Закон «Про статус біженців та вимушених переселенців», на сьогодні діє редакція від 1999 року. Зазначений закон передбачає багато соціальних гарантій, а саме: «надання тимчасового місця проживання; безоплатний проїзд та перевіз майна до тимчасового місця проживання; медичне обслуговування та надання лікарських препаратів; першочергове розміщення в спеціальні соціальні установи інвалідів та людей похилого віку із числа внутрішньо переміщених осіб; одержання матеріальної допомоги», тощо [27].

Головний орган виконавчої влади, котрий виконує й реалізовує політику щодо ВПО, є Державний комітет Азербайджанської Республіки у справах біженців та вимушених переселенців [28].

Деякі експерти вважають, що головною проблемою щодо ВПО у Азербайджані слід вважати відсутність будь-якої діяльності стосовно внутрішньо переміщених осіб у перші п'ять років під час воєнних дій, тобто, це все зводиться до того, що існуючі проблеми того часу в країні могли вирішуватись набагато ефективніше та швидше, проте керівництво вимушене було відкласти впровадження будь-яких кроків стосовно вирішення питань й направити усі свої сили на розроблення воєнного плану щодо повернення анексованих територій. Вже у 2004 році була прийнята Державна програма стосовно покращення житлових умов та підняття рівня зайнятості біженців та вимушених переселенців. Більш того, приблизно 200 нормативно-правових актів були цілеспрямовані для її реалізації й реалізацію [27].

Отож, як підсумок, варто зауважити, що керівництво Азербайджану досягло непоганих результатів у покращенні адміністративно-правового забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб, хоча та внутрішні переміщення, які здійснювалися внаслідок анексії частини території набули змістовної масовості. Актуальні питання стосовно ВПО були для керівництва в пріоритеті, а можливості їх розв'язання забезпечувалися економічним підйомом у зв'язку з продажу нафти.

4. Остання держава, котру ми опрацюємо й враховуємо досвід – це Молдова. Починаючи з 1992 року та конфлікту у Придністров'ї, який призвів до виникнення хвилі біженців та ВПО, яких, за статистичними даними експертів налічувалося близько 130 тис., серед яких 80 % були корінними молдованами, 8 % росіянами, 7 % українцями. Валова кількість молдован, що звернулися за статусом біженця в інші країни досягла 20 тис. осіб, частина з них емігрувала в Україну, Росію, Білорусію. В правобережній частині Молдови було зареєстровано 51 289 внутрішньо переміщених осіб (з них 28 746 дітей), значна частина – у Кишиневі. Воєнний конфлікт допоміг підготувати й невідкладно допомагати ВПО, у зв'язку з чим керівництво прийняло низку постанов. За основу було створено Республіканську комісію із координації дій щодо матеріального

забезпечення біженців, видано положення щодо порядку надання допомоги особам, які були вимушені облішити місце стабільного проживання на лівобережжі Дністра, напрями діяльності якої були об'єднані в три складові: забезпечити житлом; сприяти у працевлаштуванні; надати матеріальну допомогу. Окрім того, була передбачена тимчасова реєстрація біженців в місцях тимчасового перебування, надання одноразової матеріальної допомоги, виплата допомоги на харчування, підтримки у випадку безробіття, було передбачено компенсацію шкоди, заповдіяної майну та встановлено п'ятирічний термін надання внутрішньо переміщеним особам постійного житла [27].

До моменту здійснення всіх задач, на органи місцевої влади було покладено обов'язок забезпечити всіх тимчасовим житлом. З настанням 2005 року було прийнято Закон «Про основні положення своєрідного правового статусу населених пунктів лівобережжя Дністра», яким було завбачено: «формування у Придністров'ї після його демілітаризації та демократизації територіального утворення з особливим правовим статусом» [27].

Окрім того, у 2011 році було утворено Урядову комісію з реінтеграції країни з ціллю координувати та забезпечити всіма установами Республіки Молдова єдину політику в зазначеній сфері, аналізу відповідних пропозицій щодо створення умов для реінтеграції придністровського регіону, моніторингу ситуації та координації діяльності з ціллю рішення питань, котрі з'являються. Ось тут як практика для України доволі цікавим може слугувати процес реінтеграції, тобто запозичення досвіду стосовно створення програми повернення анексованих територій та громадян, що там лишилися у зв'язку із політичним й соціально-економічним становищем.

Востаннє зауважимо, що внутрішні переміщення та їх регулювання – це проблема, на яку міжнародна спільнота направляє всі можливі заходи для її вирішення та урегулювання. Ще з 1998 року Організацією Об'єднаних Націй було утверджено керівні принципи з питання переміщення осіб всередині держав, які ґрунтуються на тому, що, незважаючи на діюче міжнародне право та норми щодо

захисту прав людини, вони розповсюджуються в тому числі і на ВПО, проте в деяких питаннях їх не достатньо для того, щоб забезпечити належний захист. Так, означені правила не є неухильними із правової точки зору, однак вони засновані на нормах міжнародного права та передбачають захист від неправомірного переміщення, гарантії безпечного повернення, переселення та реінтеграції і визначають конкретні гарантії, які мають діяти на всіх фазах процесу [27].

Отож, якщо хід адаптації визначає прийняття та пристосування до соціальних норм, то в результаті інтеграції здійснюється формування новоутворень, які відповідають потребам індивідуального та групового розвитку. Складність соціальної та психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб полягає в тому, що кінцевий результат повинен відповідати соціально регульованій поведінці, інтересам й ціннісним орієнтаціям громади, водночас не втрачаючи власної індивідуальності. Наслідки опрацювань підтверджують наявний потенціал внутрішньо переміщених осіб, який може сприяти підвищенню адаптивного потенціалу всієї громади, проявлятися в культурному, соціальному та трудовому житті приймаючої сторони [4, с. 231].

Питання забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб безсумнівно повинне бути як пріоритет держави й містити в собі чіткий план дій не тільки на сьогоднішній день, але й і на подальші роки. Розібравши досвід іноземних держав, встановлено різні підходи до вирішення проблемних питань внутрішньо переміщених осіб. Органам публічної адміністрації не зашкодило б дослідити й застосувати деякі технології управління стосовно розв'язання питань зазначеної категорії осіб.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи на тему: «Механізми державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям», можна зробити наступні висновки, що містять відповіді на поставлені завдання:

1) Розглянуто сутність та нормативно-правове забезпечення державного управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб.

На основі аналізу Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року визначено, що вживання нашою державою усіх можливих заходів, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних із соціальним захистом внутрішньо переміщених

Органи місцевого самоврядування наділені спеціальними повноваженнями з питань забезпечення прав, свобод та інтересів ВПО, зокрема з інформування, забезпечення житлових потреб і земельних прав ВПО, забезпечення та надання медичної допомоги в комунальних закладах охорони здоров'я, забезпечення доступу ВПО до права на освіту, забезпечення соціального захисту, опіки й піклування стосовно внутрішньо переміщених дітей тощо

2) Проведено аналіз сучасного стану процесу адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Значний обсяг відповідальності та навантаження на об'єднані територіальні громади у сфері забезпечення прав і свобод ВПО має компенсуватися відповідними субвенціями з державного бюджету. По-друге, в умовах воєнного стану та подолання наслідків воєнної агресії Російської Федерації актуалізується та загострюється питання професіоналізму і професіоналізації органів місцевого самоврядування, зокрема в аспекті забезпечення прав і свобод ВПО. Важливим є підвищення рівня знань та формування досвіду вирішення поточних проблем застосування законодавства в умовах воєнного стану, посилення відповідальності й мотивації муніципальних службовців, зміцнення їхніх морально етичних і патріотичних переконань.

Необхідно забезпечити отримання спеціальних знань із питань підтримки ВПО та осіб, які постраждали від бойових дій, безпосередньо у громаді.

Серед найбільш важливих проблем адміністративно-правового забезпечення реалізації статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні можна виділити наступні: відсутність найвищого органу, який буде повністю координувати діяльність всіх органів публічної адміністрації, органів виконавчої влади для того, щоб реалізовувати політику у сфері забезпечення прав і свобод ВПО; технічні та організаційні проблеми, які стосуються обліку та базових потреб ВПО; катастрофічна нестача фінансових ресурсів та кадрового забезпечення щодо реалізації та захисту прав і свобод ВПО.

3) Визначено особливості формування та реалізації державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Якщо процес адаптації передбачає прийняття і пристосування до соціальних норм, то в результаті інтеграції відбувається формування новоутворень, які відповідають потребам індивідуального та групового розвитку. Складність соціальної та психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб полягає в тому, що кінцевий результат повинен відповідати соціально регульованій поведінці, інтересам та ціннісним орієнтаціям громади, водночас не втрачаючи власної індивідуальності.

4) Розроблено заходи удосконалення державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб та обґрунтувати їх ефективність.

Питання забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб безсумнівно повинне бути як пріоритет держави та містити в собі чіткий план дій не тільки на сьогоднішній день, але й і на подальші роки. Проаналізувавши досвід зарубіжних країн, встановлено різні підходи до вирішення проблемних питань внутрішньо переміщених осіб. Органам публічної адміністрації не завадило б опрацювати та використати деякі технології управління щодо розв'язання проблем зазначеної категорії осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 18. Ст. 73.
2. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>. (дата звернення: 20.03.2023).
3. Наливайко Л., Бочковий О., Мінакова Є. Проблеми реалізації повноважень органів міс-цевого самоврядування з питань інтеграції внутрішньо переміщених осіб в умовах децен-тралізації влади. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 1. С. 130–136.
4. Коршун А. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб: теоретико-правовий аспект: дис. ... докт. філософії : 081 «Право». Дніпро, 2021. 231 с.
5. РДА Дарницького району міста Києва. Офіційний сайт: вебсайт. URL: <https://darn.kyivcity.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2023).
6. Ісаєва Н. Соціально-економічні та культурні права і свободи внутрішньо переміщених осіб та гарантії їх реалізації: теоретико-правова характеристика: дис. докт. філософії : 081 «Право». Дніпро, 2021. 256 с.
7. Про затвердження Положення про заклад дошкільної освіти: Постанова Кабінету Міні-стрів України від 12 березня 2003 р. No 305 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2003-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 11.04.2023).
8. Наливайко Л., Чепік-Трегубенко О. Децентралізація влади в Україні в умовах роз-будови демократичного громадянського суспільства. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 10. С. 44–47.
9. Nalyvaiko L., Orieshkova A. Internally Displaced Persons: Theoretical and Legal Aspects. Human rights as a base for the implementation of European legal values

in Ukraine and the Republic of Poland in the context of civil society development: collective monograph. Lublin: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2019. P. 268–291.

10. Peculiarities of Realization of the International Mechanism for the Protection of the Rights of Victims of Armed Conflict in the East of Ukraine / A. Kolb, M. Hrushko, H. Teteriatnyk, O. Chepik-Trehubenko, O. Kotliar. *Cuestiones Políticas*. 2021. Vol. 39. № 71. P. 334–349.

11. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

12. Наливайко Л., Мінакова Є. Забезпечення доступу внутрішньо переміщених осіб до виборчих прав на місцевому рівні (на основі досвіду проведення місцевих виборів 2020 року): теоретико-прикладний аспект. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. Спеціальний випуск. № 2(115). С. 31–36.

13. Мінакова Є. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2021. 244 с.

14. Аналіз проблем реалізації прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО). URL: <http://vostok-sos.org/problem/> (дата звернення: 10.04.2023).

15. Кузьменко О.В. Проблеми організаційного забезпечення реалізації статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Вісник академії правових наук України*. 2017. № 7. С. 77–82.

16. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. Ст. 892.

17. Про підписання Меморандуму про взаєморозуміння щодо співпраці між Кабінетом Міністрів України, Організацією Об'єднаних Націй та Міжнародним банком реконструкції та розвитку стосовно утворення Цільових фондів багатьох партнерів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 року

№ 689-р. Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник Верховної Ради України*. 2016. № 689-р.

18. Про затвердження Порядку створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 року № 646. Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник Верховної Ради України*. 2016. № 646.

19. Про облік внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року № 509. Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник Верховної Ради України*. 2014. № 509.

20. Палагіна Н. С. Особливості соціально-психологічної адаптації вимушених мігрантів у подоланні життєвої кризи: дис. канд. психол. наук. Таганрог, 2017. 175 с.

21. Пархоменко М. М. Аналіз проблем соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб та їх вплив на розвиток міських громад. Конституційно-правові академічні студії. Випуск 2. 2017. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/30639> (дата звернення: 15.04.2023).

22. Nadareishvili M., Tsakadze V. Survey about Housing and SocialEconomic Conditions of Internally Displaced People: Study of conditions of IDPs from privates ettlements and comparing them to conditions of IDPs from collectivecenters: Report. Tbilisi, 2008.

23. Чуйко О., Голотенко А. Соціальна підтримка в структурі особистісних ресурсів внутрішньо переміщених осіб. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Психологія»*. Київ, 2017. №1(6), 2(7). С. 146-150.

24. Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції: наук. доп. за ред. канд. соціол. наук О. М. Балакіревої; НАН України, ДУ «Ін-т економ. та прогноз. НАН України». К., 2016. 140 с.

25. Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції: наук. доп. за ред. канд. соціол. наук О. М. Балакіревої; НАН України, ДУ «Ін-т економ. та прогноз. НАН України». К., 2016. 140 с.

26. Офіційний сайт Міністерства Грузії у справах осіб, вимушено переміщених з окупованих територій, біженців та розселення. URL: www.mra.gov.ge/eng/static/55 (дата звернення: 08.04.2023).

27. Шляхи вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб: деякі уроки із зарубіжного досвіду. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=929> (дата звернення: 10.04.2023).

28. Офіційний сайт Державного комітету Азербайджанської Республіки у справах біженців та вимушених переселенців. URL: <http://www.refugees-idpscommittee.gov.az/en/index.html> (дата звернення: 08.04.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Соціально-психологічне ставлення місцевих жителів до ВПО (у % від кількості усіх опитаних)

1. Чи знаєте ви про присутність ВПО у вашому місті?					
	Так	Ні			
Україна	45	19			
Міста концентрації	86	12			
Покровськ	93	7			
2. На основі якої інформації ви переважно формуєте своє ставлення до переселенців?					
	На основі інформації зі ЗМІ	На основі інформації від знайомих людей	На основі інформації із соціальних мереж	Із власного досвіду	Інше
Україна	65	49	13	13	1
Міста концентрації	63	36	20	33	1
Покровськ	32	18	8	40	2
3. Як ви загалом ставитесь до вимушених переселенців із Донбасу?					
	Позитивно	Нейтрально	Негативно	Важко сказати	
Україна	43	47	6	4	
Міста концентрації	58	34	2	6	
Покровськ	65	23	2	10	
4. Чи знаєте ви про які-небудь конфлікти, що траплялися між переселенцями та місцевими мешканцями?					
	Так, це трапляється постійно	Так, це трапляється час від часу	Так, але це поодинокі випадки	Ні, не знаю про жодні конфлікти	Важко сказати
Київ	1	11	18	65	5
Міста концентрації	1	4	11	81	3
Покровськ	7	14	16	54	9
5. Що ви відчули через появу у вашому місті переселенців?					
	Погіршення криміногенної ситуації	Посилення соціальної напруженості	Посилення соціальної згуртованості	Збільшення міжнародної або державної допомоги для вашого міста	Розвиток місцевого бізнесу через додаткові робочі руки та зростання ринку споживчих послуг
Міста концентрації	18	12	11	6	6
Покровськ	2	26	32	30	10
6. Чи знаєте ви про існування якоїсь конкуренції між переселенцями та місцевими мешканцями?					
	За робочі місця	За доступне житло	За місця у школах і дитсадках	За час прийому в державних установах та медичних закладах	За допомогу вразливим групам від держави та волонтерів
Міста концентрації	17	14	14	8	6
Покровськ	51	16	23	42	9
7. Наскільки відчутною є присутність переселенців у вашому місті?					
	Дуже відчутна	Швидше відчутна	Швидше не відчутна	Зовсім не відчутна	Важко сказати
Київ	6	26	49	14	5
Міста концентрації	5	19	49	21	6
Покровськ	7	37	21	7	28
8. Уявіть, що вам потрібно найняти репетитора або няню для неповнолітнього члена вашої родини. Чи найняли б ви переселенця за умови, що його кваліфікація та вартість послуг вас влаштовує?					
	Так	Так, але за певних умов	Ні	Важко сказати	
Україна	54	3	23	20	
Міста концентрації	55	3	28	14	
Покровськ	60	21	7	12	

АНОТАЦІЯ

Онишко Я.В. Державний механізм управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб. Випускна кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньою програмою «Публічне управління та адміністрування». Державний торговельно-економічний університет, 2023.

У випускній кваліфікаційній роботі на основі міжнародних рейтингів та даних вітчизняної статистики проаналізовано сучасний стан державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб. Описано сутність та нормативно-правове забезпечення державного управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб. Аналізовано сучасний стан процесу адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні. За результатами аналізу розроблено заходи щодо удосконалення державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб та обґрунтування їх ефективності.

Ключові слова: процеси адаптації, адаптація, державний механізм, внутрішньо переміщені особи.

SUMMARY

Onyshko Ya.V. The state mechanism for managing the processes of adaptation of internally displaced persons. Final qualifying work for obtaining Bachelor of specialty 281 "Public Management and Administration", educational program "Public Management and Administration". State University of Trade and Economics, 2023.

The final qualification paper analyzed the current state of the state mechanism for managing the processes of adaptation of internally displaced persons based on international ratings and data from domestic statistics. The essence and legal support of the state management of processes of adaptation of internally displaced persons are described. The current state of the process of adaptation of internally displaced persons in Ukraine is analyzed. Based on the results of the analysis, measures were developed to improve the state mechanism for managing the processes of adaptation of internally displaced persons and justifying their effectiveness.

Key words: adaptation processes, adaptation, state mechanism, internally displaced persons.

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

Я, Онишко Яна Василівна, повідомляю, що за результатами здійснення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «Державний механізм управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах.
Електронна версія роботи ідентична з друкованою.

«31» травня 2023 року

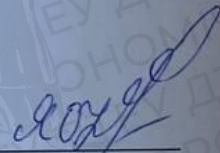

(підпис)

Згода

Я, Онишко Яна Василівна, засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: “ Державний механізм управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб” несучи повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування. Жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Державного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

«31» травня 2023 року

(підпис)

РЕЦЕНЗІЯ

на випускню кваліфікаційну роботу студентки 4-го курсу, 19 групи
денної форми навчання освітнього ступеня “бакалавр”
спеціальності “Публічне управління та адміністрування”
Державного торговельно-економічного університету

Онишко Яни Василівни

на тему: “Державний механізм управління процесами адаптації
переміщених осіб”

Представлена на рецензію випускна кваліфікаційна робота Онишко Яни Василівни характеризується актуальністю та своєчасністю, оскільки присвячена питанням державного механізму управління процесами адаптації переміщених осіб.

Рецензована робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Наповнення параграфів відповідає назвам розділів та затвердженій темі. Зміст та структура випускної кваліфікаційної роботи відповідають вимогам, які висуваються до робіт на здобуття освітнього ступеня «бакалавр», усі розділи виконано з додержанням діючих стандартів.

У першому розділі роботи охарактеризовано сутність та нормативно-правове забезпечення державного управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб, проаналізовано сучасний стан процесу адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні.

У другому розділі випускної кваліфікаційної роботи визначено формування та реалізація державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб, розроблені заходи удосконалення державного механізму управління процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб та обґрунтування їх ефективності.

Випускна кваліфікаційна робота є завершеним, самостійним дослідженням актуальної теоретичної та практичної проблематики. Висновки та пропозиції, що сформульовані в роботі, є обґрунтованими.

З огляду на зазначене, представлена робота Онишко Яни Василівни виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам та рекомендується до захисту.

Рецензент:

**Заступник завідувача Центру
оцінювання кандидатів на
зайняття посад державної служби
Вищої школи публічного управління,
канд. держ.упр.**

Підпис <u>Хребтій І.В.</u> засвідчую
<i>Хребтій І.В.</i>
заступник завідувача відділу кадрового менеджменту та розвитку персоналу
<i>Хребтій І.В.</i>
(підпис)
«30» травня 2023 р.

Хребтій І.В.